

AC-131

April-2015

M.A., Sem.-IV

Paper-507 : Sanskrit

भगवदज्जुकीयम्
(One act-Play)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

1. (अ) नीचेनाभांथी गमे ते अेकनो अनुवाढ करो. 7
- (1) शाण्डिल्यः – भगवानेव पुरतः प्रविशतु । अहं पृष्ठतः प्रविशामि ।
परिव्राजकः – किमर्थम् ।
शाण्डिल्यः – पौराणिक्याः मम मातुः श्रुतशोकपल्लवान्तरनिरुद्धो व्याघ्रः प्रतिवसतीति ।
तत् भगवानेव पुरतः प्रविशतु, अहं पृष्ठतः प्रविशामि ।
परिव्राजकः – बाढम् । (प्रविशति)
शाण्डिल्यः – अविधा ! व्याघ्रेण गृहीतोऽस्मि । मोचयथ मां व्याघ्रमुख्यात् । अनाथ इव
व्याघ्रेण खादितोऽस्मि । इंद खलु रुधिरं प्रस्रवति कण्ठात् ।
- (2) परिव्राजकः – शृणु । ज्ञानाभ्दवति विज्ञानं, विज्ञानात्संयमः, संयमात् तपः, तपसो
योगप्रवृत्तिः, योगप्रवृत्तेरतीतानागतवर्तमानतत्त्वदर्शनं भवति ।
एतेभ्योऽष्टगुणमैश्वर्यं लभते ।
शाण्डिल्यः – भो ! भगवन् ! अप्रत्यक्षे यथाकामं मम बुद्धिं परिभूय भणसि, शक्यं
पुनरदृष्टे भगवतः परगेहाणि प्रवेष्टुम् ।
परिव्राजकः – किमभिप्रेतं भवतः ।
शाण्डिल्यः – मम अभिप्रेतं शाक्यश्रमणकानां कारणात् सुसाधितानि सङ्घप्रयुक्तानि
भोजनानि अशितुम् ।
- (ब) नीचेनाभांथी गमे ते अेकनो अनुवाढ करो. 7
- (1) शाण्डिल्यः – अविधा ! भो भगवन् ! एषा गणिका दारिका व्यालेन दष्टा ।
परिव्राजकः – क्षीणेनास्याः कर्मणा भवितव्यम् । कुतः, स्वकर्म भोक्तुं जायन्ते प्रायेणैव
हि जन्यतः । क्षीणे कर्मणि चान्यत्र पुनर्गच्छन्ति देहिनः ॥
चेटी – अज्जुके ! किं बाधते ।
गणिका – सीदृतीव मे शरीरम्, उद्भ्रमन्तीव मे दृष्टिः, आकुलितमिव मे हृदयं,
निर्गच्छन्तीव मे प्राणाः, शयितुमिच्छामि ।

- (2) शाण्डिल्यः – भगवन् किमेतत् ।
 परिव्राजकः – महती खलु कथा । आवासे कथयिष्यामि
 (दिशो विलोक्य)
 गतो दिवसः । सम्प्रति हि
 अस्तं गतो हि दिनकृद्भ्रगनान्तलम्बी
 मूषामुखस्थ इव तप्तसुवर्णराशिः ।
 यस्य प्रभाभिरनुरञ्जितमेघवृन्द-
 मालक्ष्यते दहनगर्भमिवान्तरिक्षम् ॥
 (निष्क्रान्तौ)

2. (अ) “भगवद्‌જીકીયમાં પરિવ્રાજક એક પારંગત વિદ્વાન તથા વૈરાગી પુરુષ તરીકે રજૂ થાય છે”
 આ વિધાનના સંદર્ભમાં પરિવ્રાજકનું પાત્રાલેખન કરો. 7
 અથવા
 ભગવદ્‌જીકીયને શાશ્વત હાસ્યના નિધિ તરીકે નિરુપો.
 (બ) ‘વસન્તસેના અને રામિલક વચ્ચેનો પ્રેમ શુદ્ધ અને સાત્વિક છે’ ચર્ચા કરો. 7
 અથવા
 વૈદ્ય દ્વારા બનતી ઘટનાઓ અને પ્રયુક્ત થતું હાસ્ય.
3. (અ) નોંધ લખો. (કોઈપણ એક) 7
 (1) ભગવદ્‌જીકીયમાં નિરુપિત આત્મા-અંતરાત્મા વિશેનો સંવાદ.
 (2) ભગવદ્‌જીકીયનાં કોઈપણ બે પ્રસંગોનું દાર્શનિક અર્થઘટન.
 (બ) નોંધ લખો. (કોઈપણ એક) 7
 (1) કૂટિયાટ્ટમ – શૈલીમાં ભગવદ્‌જીકીયમ્
 (2) ભગવદ્‌જીકીયમમાં કર્મભીમાંસા અને સમદૃષ્ટિ.
4. (અ) ભગવદ્‌જીકીયનાં ‘પ્રહસન’ નાટ્ય પ્રકાર વિશે નોંધ લખો. 7
 અથવા
 ભાણ અને પ્રહસનનાં સામ્ય-વૈષમ્ય જણાવો.
 (બ) નોંધ લખો. (કોઈપણ એક) 7
 (1) ‘ભાણ’ ના લક્ષણો.
 (2) હાસ્યના પ્રકારો.

5. નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

14

- (1) પ્રહસનમ્ શબ્દનો અર્થ આપો.
- (2) ભગવદજ્જુકીયમ્નો રચનાકાળ જણાવો.
- (3) કુટિયાટ્ટમમાં આવતા વાઘોના નામ આપો.
- (4) રામિલક પોતાની જાતને કઈ રીતે ઓળખાવે છે ?
- (5) શાણ્ડિલ્ય કયા કુળમાં જન્મેલો છે ?
- (6) વિષના વિકારો જણાવો.
- (7) પરિવ્રાજક ભિક્ષાનો કયો સમય યોગ્ય કહે છે ?
- (8) ભગવદજ્જુકીયમાં નિરૂપાયેલ કોઈપણ બે શિક્ષાપદો જણાવો.
- (9) ભગવદજ્જુકીયમાં કયા કયા ગૌણ પાત્રો આવે છે ?
- (10) નાટ્યશાસ્ત્ર અનુસાર હાસ્યના દેવતા કોણ છે ?
- (11) ભાણનો નાયક કેવો હોય છે ?
- (12) પ્રહસનમાં કેટલા અંક હોય છે ?
- (13) અન્ય એક શુદ્ધ પ્રહસનનું ઉદાહરણ આપો.
- (14) ભગવદજ્જુકીય પરની એક સંસ્કૃત ટીકાનું નામ જણાવો.

